Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

7. april 2016*

»Præjudiciel forelæggelse — selvstændige handelsagenter — direktiv 86/653/EØF — artikel 17, stk. 2 — kundegodtgørelse — betingelser for ydelse — fremskaffelse af nye kunder — begrebet »nye kunder« — agenturgivers kunder, som for første gang køber de varer, som handelsagenten har fået ansvaret for formidlingen af«

I sag C-315/14,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen, Tyskland) ved afgørelse af 14. maj 2014, indgået til Domstolen den 2. juli 2014, i sagen:

Marchon Germany GmbH

mod

Yvonne Karaszkiewicz,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af formanden for Tredje Afdeling, L. Bay Larsen, som fungerende formand for Fjerde Afdeling, og dommerne J. Malenovský, M. Safjan, A. Prechal og K. Jürimäe (refererende dommer),

generaladvokat: M. Szpunar

justitssekretær: fuldmægtig C. Strömholm,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 4. juni 2015,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Marchon Germany GmbH ved Rechtsanwälte C. Stempfle, C. Nitsche, A. Zafar og A. Herbertz

— den tyske regering ved T. Henze og B. Beutler samt ved J. Kemper og J. Mentgen, som befuldmægtigede

— den tjekkiske regering ved M. Smolek, J. Vláčil og T. Müller, som befuldmægtigede

— Europa-Kommissionen ved K.-P. Wojcik og E. Montaguti, som befuldmægtigede,

* Processprog: tysk.

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 10. september 2015,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 17, stk. 2, litra a), i Rådets direktiv 86/653/EØF af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter (EFT L 382, s. 17).

2 Anmodningen er blevet indgivet under en sag mellem Marchon Germany GmbH (herefter »Marchon«) og Yvonne Karaszkiewicz vedrørende et krav om kundegodtgørelse, som sidstnævnte har fremsat over for Marchon som følge af opsigelsen af hendes agenturkontrakt.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Anden og tredje betragtning til direktiv 86/653 har følgende ordlyd:

»[I]nden for [Den Europæiske Union] har forskellene mellem de nationale lovgivninger om handelsagentur mærkbar indflydelse på konkurrencevilkårene og på de vilkår, hvorunder dette hverv udøves, og de kan have uheldig indflydelse på handelsagenters retsbeskyttelse i forhold til deres agenturgivere samt på retssikkerheden i handelssamkvemmet; desuden vanskeliggør disse forskelle i mærkbart omfang indgåelse og gennemførelse af aftaler om handelsagentur mellem en agenturgiver og en handelsagent med forretningssted i forskellige medlemsstater.

[S]amhandelen mellem medlemsstaterne bør foregå på samme vilkår som på et enhedsmarked, hvilket indebærer en indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes retssystemer, for så vidt det er nødvendigt af hensyn til fællesmarkedets funktion; reglerne om lovkonflikter fjerner ikke de omtalte ulemper for handelsagentur, selv ikke efter udarbejdelse af ensartede regler, og gør derfor ikke den foreslåede harmonisering overflødig.«

4 Direktivets artikel 1, stk. 1 og 2, bestemmer:

»1. De i dette direktiv fastsatte harmoniseringsforanstaltninger finder anvendelse på medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forholdet mellem handelsagenter og disses agenturgivere.

2. Ved handelsagent forstås i dette direktiv en selvstændig mellemmand, som er vedvarende antaget til at formidle salg eller køb af varer for en anden person, i det følgende benævnt »agenturgiveren«, eller til at formidle og afslutte sådanne forretninger i agenturgiverens navn og for dennes regning.«

5 Direktivets artikel 3 har følgende ordlyd:

»1. Handelsagenten skal under udøvelsen af sin virksomhed varetage agenturgiverens interesser og handle loyalt og redeligt.

2. Handelsagenten skal især:

a) på passende vis bestræbe sig på at formidle og i givet fald afslutte de ham pålagte forretninger

[...]«

6 Samme direktivs artikel 17, stk. 1 og 2, bestemmer:

»1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at handelsagenten ved kontraktforholdets ophør får godtgørelse i henhold til stk. 2 eller skadeserstatning i henhold til stk. 3.

2.

a) Handelsagenten har ret til en godtgørelse, såfremt og i det omfang:

— han har skaffet agenturgiveren nye kunder eller i betydeligt omfang har øget forretningerne med den bestående kundekreds, og forretningsforbindelserne med disse kunder fortsat vil give agenturgiveren betydelige fordele, og

— betaling af godtgørelse er rimelig under hensyn til samtlige omstændigheder, herunder navnlig handelsagentens tab af provision af forretninger med disse kunder. [...]

b) Godtgørelsen kan ikke overstige et beløb svarende til en årlig godtgørelse, der beregnes på grundlag af handelsagentens gennemsnitlige årlige vederlag i de sidste fem år; hvis kontrakten er indgået for mindre end fem år siden, beregnes godtgørelsen på grundlag af det gennemsnitlige vederlag i perioden.

[...]«

Tysk ret

7 § 89b, stk. 1, i handelsloven (Handelsgesetzbuch) bestemmer:

»Handelsagenten kan efter kontraktforholdets ophør kræve en rimelig godtgørelse af agenturgiveren, såfremt og i det omfang

1. agenturgiveren efter kontraktforholdets ophør fortsat har betydelige fordele af forretningsforbindelsen med nye kunder, som handelsagenten har skaffet

2. betaling af en godtgørelse er rimelig under hensyntagen til samtlige omstændigheder, herunder navnlig handelsagentens tab af provision af forretninger med disse kunder.

Det sidestilles med hvervningen af en ny kunde, hvis handelsagenten har udvidet forretningsforbindelsen med en eksisterende kunde så væsentligt, at dette kommercielt svarer til hvervning af en ny kunde.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

8 I forbindelse med engroshandel med briller markedsfører Marchon et sortiment af brillestel af forskellige modeller, mærker og kollektioner til en kundegruppe bestående af optikere.

9 Med henblik på at sikre distributionen af sine brillestel bruger Marchon flere handelsagenter. Marchon har således overladt hver af disse handelsagenter opgaven med at formidle salget ikke af alle stellene i selskabets sortiment, men af stel af et eller flere bestemte mærker. Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at inden for samme geografiske område konkurrer hver handelsagent med andre agenter, som Marchon har betroet salget af brillekollektioner af sine andre mærker.

10 Yvonne Karaszkiewicz, der arbejdede som handelsagent fra september 2008 til juni 2009, var ansvarlig for salget af stel fra mærkerne C.K. og F. Med henblik herpå havde Marchon stillet en kundeliste over optikere, som allerede havde købt brillekollektioner fra andre mærker af Marchon, til rådighed for Yvonne Karaszkiewicz. Yvonne Karaszkiewicz forhandlede hovedsageligt salg af de stel, som hun havde fået ansvaret for, med disse optikere.

11 Efter opsigelsen af hendes kontrakt fremsatte Yvonne Karaszkiewicz et krav på en kundegodtgørelse i medfør af handelslovens § 89b, stk. 1, over for Marchon. Hun gjorde i denne forbindelse bl.a. gældende, at de optikere, som takket være hendes medvirken havde købt brillestel fra mærkerne C.K. eller F. for første gang, skulle anses for »nye kunder« som omhandlet i denne bestemmelse, selv om de allerede fremgik af den kundeliste, som selskabet havde stillet til hendes rådighed.

12 Landgericht München I (den regionale ret i første instans i München I) gav Yvonne Karaszkiewicz medhold i sin påstand, men nedsatte imidlertid ud fra rimelighedsbetragtninger den tildelte godtgørelse til halvdelen af det, hun havde begæret. Denne ret anså nemlig, at den formidling som sidstnævnte havde været ansvarlig for, var blevet lettere, henset til, at de nye kunder, som hun påstod at have skaffet Marchon, allerede tidligere havde kendskab til dette selskab.

13 Marchon iværksatte appel til prøvelse af denne afgørelse ved Oberlandesgericht München (den regionale appeldomstol i München). Eftersom sidstnævnte domstol opretholdt denne afgørelse, iværksatte selskabet en »revisionsanke« til Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen).

14 Den forelæggende ret finder, at udfaldet af denne sag afhænger af en fortolkning af artikel 17, stk. 2, litra a), i direktiv 86/653, og navnlig af spørgsmålet om, hvorvidt en handelsagent skal anses for at have skaffet »nye kunder« som omhandlet i denne bestemmelse under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende.

15 Ifølge denne ret kan begrebet »nye kunder« som omhandlet i denne bestemmelse begrænses til personer, som forud for handelsagentens formidling ikke havde nogen forretningsforbindelse med agenturgiveren. Denne ret er imidlertid i tvivl om, hvorvidt der skal foretages en bredere fortolkning af denne bestemmelse, når handelsagenten, henset til agenturgiverens distributionsstruktur, alene sikrer distributionen af en del af agenturgiverens varer. Henset til direktiv 86/653's ånd og formålet med dette direktiv, og navnlig målet om at yde handelsagenter beskyttelse i forholdet til deres agenturgivere, kan »nye kunder« som omhandlet i dette direktivs artikel 17, stk. 2, litra a), anses for at være sådanne personer, som ikke hidtil af agenturgiveren har købt nogen af de varer, som handelsagenten er betroet at formidle salget af, uanset hvilke transaktioner der måtte være foretaget mellem sådanne personer og agenturgiveren for så vidt angår varer, der er forskellige herfra.

16 Bundesgerichtshof (forbundsdomstolen) har på denne baggrund besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 17, stk. 2, litra a), første led, [i direktiv 86/653] fortolkes således, at den er til hinder for anvendelsen af en national ordning, hvorefter »nye kunder« også kan være kunder, som handelsagenten har skaffet, og som ganske vist allerede har forretningsforbindelser med agenturgiveren vedrørende produkter fra et produktsortiment, som denne distribuerer, men dog ikke vedrørende produkter, som agenturgiveren har overdraget handelsagenten eneretten til at formidle?«

Anmodningen vedrørende genåbning af retsforhandlingernes mundtlige del

17 Ved processkrift indleveret til Domstolens Justitskontor den 18. december 2015 har Marchon fremsat begæring om genåbning af den mundtlige forhandling.

18 Selskabet har nærmere bestemt gjort gældende, at de begreber, som generaladvokaten har nævnt i sit forslag til afgørelse, dvs. begreber såsom »produkt«, »ny produktkategori« og »mærke«, ikke er blevet drøftet af parterne.

19 Det skal i denne henseende bemærkes, at Domstolen ifølge artikel 83 i dens procesreglement til enhver tid, efter at have hørt generaladvokaten, ved kendelse kan bestemme, at retsforhandlingernes mundtlige del skal genåbnes, navnlig hvis den finder, at sagen er utilstrækkeligt oplyst, eller såfremt en part, efter at denne del af retsforhandlingerne er afsluttet, er fremkommet med nye oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som er af afgørende betydning for Domstolens afgørelse, eller såfremt sagen bør afgøres på grundlag af et argument, som ikke har været drøftet af parterne eller de berørte, som er omfattet af artikel 23 i statutten for Den Europæiske Unions Domstol.

20 I det foreliggende tilfælde er Domstolen, efter at have hørt generaladvokaten, af den opfattelse, at den har kendskab til alle de omstændigheder, der er nødvendige for at besvare det spørgsmål, som den forelæggende ret har forelagt, og at sagen ikke skal undersøges på grundlag af nye oplysninger, som er af afgørende betydning for dens afgørelse, eller på grundlag af et argument, som ikke har været drøftet for den.

21 Hvad navnlig angår begreberne »produkt«, »ny produktkategori« og »mærke«, som blev anvendt af generaladvokaten i forslaget til afgørelse, skal det bemærkes, at parterne har haft rig mulighed for at kommentere disse begreber i deres skriftlige indlæg og under retsmødet.

22 På denne baggrund tages Marchons begæring om genåbning af den mundtlige forhandling ikke til følge.

Om det præjudicielle spørgsmål

23 Inden der foretages en analyse af det spørgsmål, som den forelæggende ret har forelagt, skal det bemærkes, at som det fremgår af artikel 1 i direktiv 86/653, harmoniserer direktivet medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forholdet mellem aftaleparterne i en handelsagenturaftale, og dets artikel 13-20 harmoniserer navnlig bestemmelserne om agenturkontraktens indgåelse og ophør.

24 Hvad navnlig angår kontraktens ophør pålægges medlemsstaterne i direktivets artikel 17 at indføre en mekanisme til skadesløsholdelse af handelsagenten, der giver denne to valgmuligheder: enten en godtgørelse, der fastsættes i henhold til kriterierne i artikel 17, stk. 2, dvs. ordningen om kundegodtgørelse, eller en skadeerstatning i henhold til de i artikel 17, stk. 3, definerede kriterier, dvs. ordningen om skadeserstatning (dom Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, præmis 24).

25 Det er ubestridt, at Forbundsrepublikken Tyskland har valgt ordningen om kundegodtgørelse.

26 Det er inden for disse rammer, at den forelæggende ret nærmere bestemt spørger, om artikel 17, stk. 2, litra a), første led, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at de kunder, som handelsagenten skaffer til de varer, som den pågældende af agenturgiveren har fået ansvar for at sælge, kan anses for »nye kunder« som omhandlet i denne bestemmelse, selv om disse kunder allerede havde forretningsforbindelser til agenturgiveren vedrørende andre varer.

27 I henhold til artikel 17, stk. 2, litra a), første led, i direktiv 86/653 har handelsagenten ret til en godtgørelse, såfremt og i det omfang han har skaffet agenturgiveren nye kunder eller i betydeligt omfang har øget forretningerne med den bestående kundekreds, og forretningsforbindelserne med disse kunder fortsat vil give agenturgiveren betydelige fordele. Betaling af godtgørelse skal være rimelig under hensyn til samtlige omstændigheder, herunder navnlig handelsagentens tab af provision af forretninger med disse kunder.

28 Selve ordlyden af denne bestemmelse, for så vidt som den sondrer mellem »nye kunder« og den »bestående kundekreds«, kunne synes at angive, at det alene er de kunder, som agenturgiveren ikke i almindelighed havde nogen forretningsforbindelse med forud for handelsagentens medvirken, som skal anses for »nye kunder«. Denne ordlyd gør det imidlertid ikke i sig selv muligt med sikkerhed at afgøre, om det forhold, at en kunde er »ny« eller »bestående«, skal fortolkes i forhold til hele agenturgiverens sortiment eller i forhold til særlige bestemte varer.

29 Artikel 17, stk. 2, i direktiv 86/653 skal dermed fortolkes under hensyn til den kontekst, hvori denne bestemmelse indgår, og de formål, der forfølges med direktivet (jf. analogt domme Csonka m.fl., C-409/11, EU:C:2013:512, præmis 23, og Vnuk, C-162/13, EU:C:2014:2146, præmis 42).

30 Hvad for det første angår den kontekst, hvori bestemmelsen indgår, udgør den en af de foranstaltninger, som harmoniserer de regler, som finder anvendelse på handelsagenter, således som det er anført i nærværende doms præmis 23. Det fremgår i denne forbindelse af artikel 1, stk. 2, i direktiv 86/653, at handelsagenten i forbindelse med en sådan kontrakt skal forstås som en selvstændig mellemmand, der er vedvarende antaget til at formidle salg eller køb af varer for agenturgiveren eller til at formidle og afslutte sådanne forretninger i agenturgiverens navn og for dennes regning.

31 Det fremgår desuden af direktivets artikel 3, stk. 1 og 2, at handelsagenten inden for rammerne af denne kontrakt skal varetage agenturgiverens interesser og på passende vis bestræbe sig på at formidle og i givet fald afslutte de ham pålagte forretninger.

32 Som den tyske regering nærmere bestemt har understreget i sine skriftlige indlæg, afhænger formålet med en handelsagents virksomhed dermed af vilkårene i den kontrakt, som forbinder den pågældende med agenturgiveren, og navnlig af aftalen mellem parterne om, hvilke varer agenturgiveren har til hensigt at sælge eller købe med denne handelsagents medvirken.

33 Hvad for det andet angår de formål, som forfølges med direktiv 86/653, skal det bemærkes, at de navnlig tilsigter at sikre handelsagenters retsbeskyttelse i forhold til agenturgiveren (jf. i denne retning domme Honyvem Informazioni Commerciali, C-465/04, EU:C:2006:199, præmis 19, og Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, præmis 23). Domstolen har allerede fastslået, at dette direktivs artikel 17 har en afgørende betydning i denne henseende (jf. i denne retning dom Unamar, C-184/12, EU:C:2013:663, præmis 39). Ordlyden af artikel 17, stk. 2, skal dermed fortolkes på en måde, der understøtter beskyttelsen af handelsagenten, og som dermed tager hensyn til den pågældendes medvirkende ved gennemførelsen af de forretninger, som han har ansvaret for. Begrebet »nye kunder« som omhandlet i denne bestemmelse bør derfor ikke fortolkes snævert.

34 På baggrund af det ovenstående skal det dermed fastslås, at det er i forhold til de varer, som handelsagenten gennem agenturgiveren har fået til opgave at formidle og i givet fald indgå aftale om salg eller køb af, at det skal undersøges, om en kunde er »ny« eller »bestående« i den forstand, hvori udtrykkene er anvendt i artikel 17, stk. 2, i direktiv 86/653.

35 I en situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor handelsagenten ifølge bestemmelserne i den pågældendes agenturkontrakt har ansvaret for at indgå aftale om salg af et segment af agenturgiverens varesortiment og ikke hele dette sortiment, udelukker den omstændighed, at en person allerede har forretningsforbindelser med agenturgiveren vedrørende andre varer, ikke, at den pågældende kan anses for en »ny kunde«, som denne handelsagent har skaffet, når sidstnævnte som følge af sin indsats har haft held med at opbygge en forretningsforbindelse mellem denne person og agenturgiveren vedrørende de varer, som han har ansvaret for at afsætte.

36 Marchon har imidlertid gjort gældende, at de kunder, som Yvonne Karaszkiewicz har påberåbt sig i den foreliggende sag, ikke kan anses for »nye« som omhandlet i artikel 17, stk. 2, i direktiv 86/653 for så vidt angår de varer, som er solgt af hende. Disse kunder havde nemlig allerede forretningsforbindelser til Marchon vedrørende brillestel, som lignede dem, som denne handelsagent skulle formidle salget af, idet sidstnævnte brillestel blot var brillestel af andre mærker.

37 Den omstændighed alene, at de kunder, som en handelsagent under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede har skaffet sin agenturgiver, allerede af denne agenturgiver købte varer af samme art, der kunne sammenlignes med dem, som den omhandlede handelsagent har formidlet salget af hos disse kunder, er i denne henseende ikke tilstrækkeligt til at antage, at sidstnævnte varer allerede indgik i den allerede eksisterende forretningsforbindelse med disse kunder.

38 Under sådanne omstændigheder skal det, henset til handelsagentens rolle som formidler af agenturgiverens salg, således som beskrevet i denne doms præmis 30 og 31 undersøges, om salget af de omhandlede varer forudsatte en særlige forhandlingsindsats og strategi fra handelsagentens side, som indebar, at der opstod en særlig forretningsforbindelse, navnlig henset til, at disse varer henhører under et andet segment af agenturgiverens sortiment.

39 Som generaladvokaten har anført i punkt 52 i forslaget til afgørelse, kan den omstændighed, at agenturgiveren giver handelsagenten ansvaret for at sælge nye varer til kunder, som han allerede har forretningsforbindelser med, antyde, at disse varer tilhører en anden del af sortimentet end den, som disse kunder hidtil havde købt, og at salget af disse nye varer til disse kunder krævede, at handelsagenten etablerede en særlig forretningsforbindelse, hvilket det imidlertid tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

40 Denne analyse bekræftes af den faktiske omstændighed, at der i almindelighed forligger forskellige rammer for distributionen af varer, afhængigt hvilke varemærker varerne er omfattet af. I denne forbindelse har Domstolen allerede fastslået, at et varemærke – ud over angivelsen af varernes eller tjenesteydelsernes oprindelse – ofte udgør et instrument for en anvendt erhvervsstrategi, især i reklameøjemed, eller for at opnå et omdømme, der sikrer forbrugernes trofasthed (dom Interflora og Interflora British Unit, C-323/09, EU:C:2011:604, præmis 39).

41 Omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede, hvor udbuddet af agentgiverens varer, som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, er opdelt i forskellige mærker, som agenturgiverens handelsagenter har eneansvaret for at sælge et eller flere af, peger således på, at handelsagenterne skal etablere forretningsforbindelser med hver enkelt kunde, som specifikt vedrører de mærker, som handelsagenten har ansvaret for, hvilket det imidlertid tilkommer den foreliggende ret at efterprøve.

42 Hvad endelig angår Marchons argument om, at det er nemmere for handelsagenten at formidle nye varer hos personer, som allerede har forretningsforbindelser med agenturgiveren, kan denne påstand, hvis den findes godtgjort, tages i betragtning af den nationale ret i forbindelse med analysen af, hvorvidt godtgørelsen i henhold til artikel 17, stk. 2, andet led, i direktiv 86/653 er rimelig (jf. analogt dom Volvo Car Germany, C-203/09, EU:C:2010:647, præmis 44).

43 Henset til det ovenstående skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 17, stk. 2, litra a), første led, i direktiv 86/653 skal fortolkes således, at de kunder, som handelsagenten skaffer til de varer, som den pågældende af agenturgiveren har fået ansvar for at formidle slaget af, skal anses for »nye kunder« som omhandlet i denne bestemmelse, også selv om disse kunder allerede havde forretningsforbindelser til agenturgiveren vedrørende andre varer, når handelsagentens salg af de førstnævnte varer forudsætter, at der etableres en særlig forretningsforbindelse, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

Sagens omkostninger

44 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

Artikel 17, stk. 2, litra a), første led, i Rådets direktiv 86/653/EØF af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter skal fortolkes således, at de kunder, som handelsagenten skaffer til de varer, som den pågældende af agenturgiveren har fået ansvar for at formidle salget af, skal anses for »nye kunder« som omhandlet i denne bestemmelse, også selv om disse kunder allerede havde forretningsforbindelser til agenturgiveren vedrørende andre varer, når handelsagentens salg af de førstnævnte varer forudsætter, at der etableres en særlig forretningsforbindelse, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

Underskrifter